

Інститут овочівництва і баштанництва НААН

Методичні вказівки
до практичної роботи з дисципліни
«АНГЛІЙСЬКА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»
для здобувачів третього освітньо-наукового рівня
вищої освіти спеціальності 201 «Агрономія»

Харків – 2018

*Затверджено до друку
вченою радою ІОБ НААН
(протокол №11 від 25 вересня 2018 р.)*

Укладачі: *Герман Л.В., канд. філол. наук, професор ХНАУ,
Гладких І.О., викладач*

Рецензенти: *В.О. Шастало, канд. філол. наук, доцент кафедри
методики та практики викладання іноземних мов
(ХНУ ім. В.Н. Каразіна);
О.В. Тихоненко, канд. філол. наук, доцент кафедри мовних
дисциплін (ХНАУ ім. В.В. Докучаєва).*

Методичні вказівки складено відповідно до програми навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням». Вказівки містять теоретичний матеріал та практичні завдання і призначені як для аудиторної, так і для самостійної роботи здобувачів над мовним матеріалом.

Призначено для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 201 «Агрономія».

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Іноземна (англійська) мова за професійним спрямуванням» для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти є досягнення рівня знань, навичок і вмінь, який забезпечуватиме необхідну для фахівців комунікативну спроможність в сферах професійного, наукового та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах; формування вмінь та навичок професійного перекладу автентичної агрономічної літератури; оволодіння навичками роботи з діловою документацією англійською мовою; формування вмінь та навичок самостійної роботи з англійськими агрономічними текстами; розвиток навичок усного спілкування у професійній, науковій та діловій сферах.

Основні завдання вивчення дисципліни «Іноземна (англійська) мова за професійним спрямуванням» полягають в удосконаленні й подальшому розвитку знань, навичок і вмінь з англійської мови, набутих в обсязі програми вишу в різних видах мовленнєвої діяльності, що необхідно для ведення самостійної науково-дослідницької діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні:

знати:

1) особливості мови і стилю в теорії і практиці перекладу наукової та фахової агрономічної літератури;

2) поняття перекладу, еквівалент і аналог, перекладацькі трансформації, контекстуальні заміни, багатозначність слів, співпадання і розбіжності значень інтернаціональних слів, «хибні друзі перекладачів» тощо;

3) основні проблеми стилістики англійської мови, зокрема стосовно наукового мовлення у сфері сільського господарства (агрономії);

4) теоретичні засади анотування й реферування, такі як призначення, структура та особливості мови анотації і реферату, види анотацій (описова, реферативна) і реферату (реферат-конспект, реферат-резюме, оглядовий реферат).

уміти:

1) сприймати і розуміти монологічні та діалогічні висловлювання носіїв мови в межах фахової, наукової та ситуативної тематики на рівні 85-90% інформації при темпі висловлювання 100-120 слів на хвилину;

2) самостійно готувати повідомлення про проблему, мету, методи та засоби дослідження, експеримент, опрацювання даних, висновки та інші аспекти наукової роботи;

3) мати навички діалогічного мовлення для ведення наукової дискусії;

4) швидко ознайомлюватися з тематикою наукового матеріалу та стисло давати характеристику загального уявлення про його зміст та змістову цінність інформації, просліджувати розвиток теми і загальну аргументацію та розуміти головні положення змісту;

5) за одну академічну годину (45 хвилин) письмово перекладати (зі словником) 2500 друкованих знаків оригінального фахового тексту, для усного перекладу – 4000-4500 друкованих знаків;

6) складати англійською мовою анотації до україномовних фахових статей та доповіді про наукове дослідження; писати реферати, пов'язані з темою дослідження здобувача, на матеріалі автентичних наукових фахових джерел;

7) періодично виконувати письмові лексичні і граматичні вправи, складати плани чи конспекти до прочитаного, викладати зміст прослуханого чи прочитаного тексту у письмовому вигляді, писати доповіді і повідомлення, приватні та ділові листи, інші види документації (заявки на участь у конференції, стислий біографічний нарис тощо);

8) спілкуватися в іншомовному науковому і професійному середовищах;

9) працювати спільно з дослідниками з інших країн.

Компетентності, якими повинен володіти здобувач:

1. Здатність працювати в міжнародному контексті.

2. Здатність аналізувати іншомовні джерела інформації для отримання даних, що є необхідними для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень.

3. Здатність брати участь у наукових та професійних дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію.

Програмні результати навчання

Здобувач ступеня доктора філософії повинен:

1. Вільно спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю у відповідній галузі наукової та/або професійної діяльності на міжнародному рівні.

2. Вільно презентувати та обговорювати результати досліджень, наукові та прикладні проблеми агропромислового виробництва іноземною мовою, кваліфіковано відображати англійською мовою результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

3. Вміти працювати з різними автентичними джерелами, здійснювати, обробляти, аналізувати та систематизувати отриману інформацію, проводити критичний аналіз різних інформаційних джерел, наукової літератури, досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів з питань розробки сучасних еколого-адаптованих технологій вирощування.

Специфіка англійського наукового стилю

Науковий стиль – це функціональний стиль літературної мови, який є засобом спілкування в галузі науки та навчально-наукової діяльності. Науковий стиль властивий таким жанрам: монографія, наукова стаття, дисертація, анотація, рецензія, підручник, лекція. Можна виділити ряд особливостей, притаманних науковому стилю: попереднє осмислення вислову, монологічний характер, строгий відбір мовних засобів, тяжіння до нормованої мови. Даний стиль мовлення подає логічну, структуровану інформацію, яка є корисною у навчальній та науковій діяльності. Науковий стиль реалізує передусім інтелектуально-комунікативну функцію, оскільки головним його завданням є передача наукового знання, наукового пізнання, що завжди орієнтоване на комунікацію.

Сферою використання наукового стилю є наукова та навчальна діяльність. Це стиль наукових праць з різних галузей науки і техніки, виробничого й господарського життя, навчальної літератури, науково-популярних видань, який характеризується використанням наукових і технічних термінів, номенклатурних назв. Головне призначення наукового стилю — систематизація знань, пізнання світу, повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз'яснення явищ, виклад матеріалу, представлення наукових даних суспільству.

Наукова мова повинна бути доказаною, аргументованою, саме тому основною формою існування наукової мови є письмова, що пояснюється характерними її рисами. До цих рис належать: інформативність, поняттєвість і предметність, об'єктивність, логічна послідовність викладу, узагальненість, однозначність, точність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументація, упорядкована система зв'язків між частинами висловлювання і пояснення причинно-наслідкових зв'язків, висновки, а також насиченість наукової мови термінами.

Науковий стиль поділяється на такі основні підстилі: власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний і науково-технічний. Зберігаючи основні ознаки стилю, кожний з підстилів

характеризується своїми особливостями використання мовних засобів. Власне науковий підстиль має інтернаціональну символіку, універсальні загальнонаукові терміни, він подає інформацію, що стосується науковців конкретної галузі, тобто об'єднує наукову літературу, написану фахівцями для фахівців. Науково-популярному підстилю характерні елементи художнього мовлення (епітети, порівняння, метафори), він застосовується з метою доступного викладу інформації про наслідки досліджень для нефхівців.

Науково-навчальний характеризується доступністю викладу інформації, спрощеністю системи доведень, програмністю викладу матеріалу, спрямованою на активізацію мислення, поступовим, послідовним уведенням термінологічної лексики. Цей підстиль функціонує в навчальних посібниках, підручниках і довідниках, та характеризується наявністю визначень, правил, пояснень, а також системою вправ і завдань. Серед основних ознак науково-технічного підстилю виділяють: ясність і предметність тлумачень, логічну послідовність і доказовість викладу, узагальненість понять і явищ, точність і лаконічність висловлювань, аргументація та переконливість тверджень, однозначне пояснення причинно-наслідкових зв'язків, докладні висновки. З цього випливає головне призначення науково-технічного стилю – викладення результатів дослідження про людину, суспільство, техніку і явища природи, обґрунтування гіпотез, доведення істинності теорій, класифікація й систематизації знань, роз'яснення явищ.

Можна виділити цілий ряд лексичних та граматичних особливостей наукового стилю. Зокрема, серед мовних засобів, які втілюють основні ознаки наукового стилю англійської мови, виокремлюють:

1) уживання спеціальних та загальнонаукових термінів, у тому числі іншомовного походження, наукової фразеології і кліше (One can observe that ..., As is generally accepted), а також наявність лексичних конструкцій, скорочень, аббревіатур;

2) наявність висловів, що допомагають розчленувати інформацію, вказують на час або послідовність, пояснюють або

підсумовують вищесказане (finally, again, thus, therefore, in fact, (more) specifically);

3) активне використання безособового займенника it (It was considered that...), неозначено-особових займенників (One may conclude that...), дієслів у формі пасивного стану (The suggestion was offered...), прикметників (detailed, attainable, small);

4) переважання сполучень слів, ядром яких служить іменник, що дає можливість більшого узагальнення, з усуванням необхідності зазначення часу дії;

5) графічний поділ тексту на (часто пронумеровані) параграфи, абзаци; використання цитат, посилань, схем, таблиць, малюнків, формул;

6) безсуб'єктність, підкреслена безособовість, відсторонена манера викладу інформації від 1-ї особи множини we (pluralis modestiae) (We assume that...), що, з одного боку, підкреслює особливості наукової етики, згідно з якою наука належить спільноті вчених, а з іншого боку – залучає слухачів або читачів до активного аналізу й обговорення визначеної проблеми («we do», «we think»);

7) поширене використання еліптичних конструкцій (e.g. low-pressure producers);

8) випадки опущення артикля (e.g. general view, biological engineering).

9) використання сполучення слів з прийменником of (e.g. the oxidizer of liquid oxygen) та численні атрибутивні групи (e.g. medium-power silicon rectifiers).

10) різноманітність синтаксичних конструкцій, зокрема сполучникових; багатокомпонентні атрибутивні іменникові групи (medium-power silicon rectifiers), дієприкметникові, інфінітивні звороти та герундій.

Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни можна поділити на три основні групи:

- Загальнонаукові терміни, тобто терміни, які вживаються практично в усіх галузевих термінологіях, наприклад: system – система, tendency – тенденція, law – закон, conception – концепція, theory – теорія і т. ін. Слід зазначити, що такі терміни в межах певної

термінології можуть конкретизувати своє значення, пор.: exchange system – валютна система, drain system – осушувальна система.

- Міжгалузеві терміни – це терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях. Так, економічна наука має термінологію, спільну з іншими соціальними, природничими науками, наприклад: amortization – амортизація, ecological consumption – екологічні витрати, private ownership – приватна власність.

- Вузькогалузеві терміни – це терміни, характерні лише для певної галузі, наприклад: tillage – обробка ґрунту, winter wheat – озима пшениця.

Особливості перекладу с.-г. наукового тексту

Адекватний переклад фахового тексту відображає як зміст, так і форму оригіналу засобами іншої мови. Це близький до оригіналу переклад із збереженням задуму автора та стилістичних особливостей, виконаний відповідно до норм української мови. Досягти адекватного перекладу можна за допомогою еквівалентів, аналогів та описового перекладу.

Еквівалент – постійний рівнозначний відповідник певному слову або словосполученню в іншій мові, який в абсолютній більшості випадків не залежить від контексту (І.Я. Рецкер).

Другим типом відповідника є переклад за допомогою аналога – одного із декількох можливих синонімів. У будь-якому двомовному словнику іноземному слову звичайно відповідає декілька українських синонімів. Вибір слова поміж синонімів при перекладі визначається контекстом. Таким чином, якщо еквівалент завжди один, то аналогів обов'язково повинно бути декілька.

Оскільки синоніми можуть бути не тільки смисловими, але й стилістичними, то вибір аналога при перекладі звичайно залежить не тільки від смислового значення слова, але й від його стилістичного забарвлення.

Переклад за допомогою аналога – вищий ступінь з точки зору перекладацької майстерності. Еквівалент завжди один, і якщо він відомий перекладачу, то зробити переклад неважко. При перекладі аналогом потрібно вміти вибрати з декількох синонімів один, найбільш придатний у всіх відношеннях, причому не завжди його можна знайти у словнику.

Крім еквівалентів та аналогів у двомовних словниках застосовується ще один спосіб розкриття значення іншомовного слова – пояснювальний або описовий переклад. Як видно з назви, при цьому виді перекладу замість самого слова вживається його пояснення. Такий прийом перекладу або, точніше, інтерпретації слова звичайно застосовується в тих випадках, коли у словниковому складі мови, на яку робиться переклад, немає ні еквівалента, ні аналогів, які відповідають значенню слова. Найчастіше описово

перекладаються слова, котрі позначають поняття або явища, які відсутні в нашому житті, а тому вони не мають в українській мові спеціальних слів для їх позначення.

Обов'язковою умовою адекватного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень. Важливим при перекладі є знання здобувачем предмету перекладу. Під час перекладу треба правильно зрозуміти зміст речень, смислові відношення між ними та значення міжтекстових елементів, наявних у тексті.

Адекватний переклад фахових текстів виявляється неможливим без знання термінології. При перекладі науково-технічної літератури з англійської мови на українську важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.

У словниковому складі мови термінологічна лексика відіграє значну роль. Науково-технічна термінологія характеризується відсутністю емоційного забарвлення, чіткістю, ясністю та стислістю викладу, переосмисленням загальноживаної лексики, яке є одним з продуктивних методів утворення термінів, відсутністю ідіоматичних конструкцій та низькою частотністю вживання слів основного словникового фонду.

Науково-технічні терміни як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної професійної галузі науки або техніки, становлять суттєву складову науково-технічних текстів і одну з головних труднощів їх перекладу з огляду на їх неоднозначність, відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів).

Значну кількість науково-технічних термінів, у даному випадку сільськогосподарської термінології, становлять латинські та грецькі запозичення, так як найбільш популярним та виправданим є шлях утворення термінів шляхом запозичення з інших мов. Під час аналізу та перекладу аграрної термінології, простежується значна кількість лексики, що має латинське походження, й таким чином відноситься до групи інтернаціональної лексики: *bacterium* – бактерія, *phenomenon* – явище.

Переклад термінологічних запозичень здійснюється різними прийомами, а саме за допомогою міжмовних трансформацій – лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Задача здобувача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому під час перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна.

Так, А. Я. Коваленко визначає два етапи у процесі перекладу терміну:

- з'ясування значення терміна (у контексті);
- переклад значення рідною мовою.

Одним з найпростіших прийомів перекладу терміна є прийом транскодування. **Транскодування** – це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Даний прийом є рідким винятком у практиці технічного перекладу (наприклад, *Matthiola* - матіола, *Anemone* – анемона). При перекладі способом транслітерації не слід забувати й про «хибних друзів перекладача», транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до грубих викривлень значення.

Розрізняють чотири види транскодування:

- Транслітерація (передача термінів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи): *biota* – біота, *cation* – катіон, *cistron* – цистрон, *cultivar* – культивар.
- Транскрибування (передача звукової форми елемента вихідної мови літерами мови перекладу): *biome* – біом, *clone* – клон, *alkaloid* – алкалоїд.
- Змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування): *antibiotic* – антибіотик, *anticodon* – антикодон, *baculovirus* – бакуловірус, *anti-oncogene* – анти-онкогон.
- Адаптивне транскодування (коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу): *conservation* – консервація, *cultivation* – культивування, *duplication* – дуплікація, *evolution* – еволюція.

Терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – **калькуванню** – передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова

(морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Даний прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад: hydrological cycle – гідрологічний цикл; primary production – первинна продукція; ecological niche – екологічна ніша, genetic testing – генетичне тестування. У цих прикладах українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів.

Калькування може також застосовуватися стосовно лише одного з компонентів терміна, представленого складним словом або словосполученням: endangered species – вимираючий вид, functional gene – функціональний ген. Зазначений прийом можна використовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладений відповідник не порушує норми вживання і сполучення слів в українській мові.

Досить поширеним серед термінології, зокрема, що стосується аграрної сфери, є переклад за допомогою використання родового відмінка. Наприклад: hybridization of cells – гібридизація клітин, soil erosion – ерозія ґрунту, culture of cells – культура клітин.

Також переклад термінів-запозичень можливий шляхом **опису значення**. Такий прийом застосовується при перекладі новітніх авторських термінів-неологізмів, які подаються зазвичай у дужках. Наприклад: maceral – мацерал (органічна складова вугілля), oviparity – овіпарність (розмноження безембріонними яйцями), genome – геном (весь генетичний матеріал у хромосомі).

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента тому чи іншому терміну, або ж коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу недоречне, можливими також є інші прийоми перекладу.

До інших трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі термінів можна віднести **конкретизацію** та **генералізацію**.

Конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. При перекладі термінів також можливим є

застосування прийому генералізації. **Генералізація** вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом в мові перекладу. Але вибір засобу перекладу може також визначатися контекстом, в якому функціонує дане термінологічне запозичення.

Анотування україномовної наукової статті

Написання анотації є одним із елементів роботи здобувача під час навчання в аспірантурі. Анотація дає змогу викладачеві оцінити загальний рівень володіння мовою здобувача, рівень розуміння прочитаного та вміння викладати свої думки англійською мовою.

Анотація (від латинського *annotatio* – примітка) – коротка характеристика книги, статті, що викладає її зміст і, інколи, дає оцінку, допомагає читачеві орієнтуватися в літературі з того чи іншого питання і полегшує роботу здобувачів.

Сутність анотування полягає в максимальному скороченні об'єму джерела інформації, при цьому зберігаючи його основний зміст. В анотації лише перераховуються ті питання, які висвітлені у першоджерелах, не розкриваючи змісту цих питань.

Існує кілька видів анотацій. Анотації за змістом і призначенням можуть бути довідковими, описовими, реферативними, рекомендаційними і критичними. Під час обробки друкованої інформації здобувачі використовують описові анотації.

Основні вимоги щодо мови анотації – простота й доступність. Анотацію краще будувати з коротких фраз, мова повинна бути не тільки стислою й чіткою, але й літературною. Об'єм повинен бути невеликим – до 10 рядків, іноді більше. Середній об'єм анотації складає приблизно 100 – 220 слів.

Працюючи над написанням анотації, варто дотримуватися наступних вимог:

- 1) анотація повинна відображати ідею усього тексту, а не окремих його частин;
- 2) матеріал має бути представленим у безособовій формі і не містити власних думок та суджень;
- 3) анотація повинна бути стислою версією статті, написаною власними словами ;
- 4) текст анотації повинен мати чітку структуру, де вказується про що йдеться у статті, що саме було досліджено і розглянуто, з яких частин вона складається і кому може бути цікава ця інформація;

5) в анотації не використовують скорочення, умовні позначення та посилання на літературні джерела.

Методика складання анотацій

Робота над анотацією складається з таких етапів:

- первинне дослідження анотованої україномовної статті для встановлення її тематики, загального характеру, цільової спрямованості; ознайомлення з текстом статті (оглядове читання);
- вторинний, більш глибокий переклад із метою перевірки правильності висновків, зроблених при первинному ознайомленні зі статтю; в максимально скороченій формі виписуються імена, предмети, питання тощо, які, на думку автора, слід згадати в анотації для розкриття змісту;
- виділення основних положень анотованої статті, тобто збереження найважливіших даних, які повинні ввійти в анотацію;
- складання першого варіанту анотації; остаточне оформлення разом із її редагуванням.

Для написання анотації використовуються подані нижче кліше (key patterns) для того, щоб полегшити систематизацію інформації і допомогти здобувачеві дотримуватись стилю викладу і правил написання анотації:

I. Вступна частина

1. The title of the article is ... (The article is entitled ...) (The article is headlined ...)
2. The author of the article is ... (The article deals with ...)
3. The article was published in ... (The title of the magazine (journal, No ..., year))

II. Мета написання статті

1. The object (purpose) of this paper is to present (to discuss, to describe, to show, to develop, to give) ...
2. The paper (article) puts forward the idea (attempts to determine)
3. The abstract of the article says that ...
4. In the introduction (beginning) of the article it is pointed out that ...

III. Питання, що обговорюються

1. The paper (article) discusses some problems relating to (deals with some aspects of, considers the problem of, presents the basic theory, provides with the information on, reviews the basic principles of) ...
2. The paper (article) is concerned with (is devoted) ...
3. The key information of the article is the following ...

IV. Виклад змісту статті

1. The paper (article) begins with a short discussion on (deals firstly with the problem of) ...
2. The first paragraph deals with ...
3. First (at first, at the beginning) the author points out that (notes that, describes) ...
4. Then follows a discussion on ...
5. Then the author goes on to the problem of ...
6. The author says that ...
7. The next (following) paragraph deals with (presents, discusses, describes) ...
8. The author mentions ...
9. After discussing ... the author turns to ...
10. The author informs us ...
11. Next (further, then) the author tries to (indicates that, explains that) ...
12. It must be emphasized that (should be noted that, is evident that is clear that, is interesting to note that) ...
13. The facts, names, figures, methods, materials, procedure are the following ...
14. The final paragraph states (describes, ends with) ...
15. The conclusion is that the problem is ...
16. The author concludes that (summarizes that) ...
17. To sum up (to summarize, to admit that) ...
18. Finally (in the end) the author admits (emphasizes) that ...

V. Оцінювання статті

In my opinion (to my mind, I think) ... The paper (article) is interesting (not interesting), of importance, valuable (invaluable), up-to-date, useful (useless) ...

Реферування автентичних джерел з фаху та написання реферату

Реферат (від латинського *refero* – доповідаю) – короткий усний чи письмовий виклад основних положень або змісту друкованих джерел.

Написання реферату – це інтелектуальний творчий процес, що потребує осмислення, аналітико-синтетичної обробки інформації та створення нового документа – реферату, котрий має специфічну мовно-стилістичну форму. Методика реферування полягає в послідовному здійсненні операцій, пов'язаних з оцінкою, відбором, аналізом і узагальненням відомостей, які містяться у первинному джерелі. На виконанні цих логічних операцій базується процес реферування. Його результатом є вторинні документи – реферати.

Мета підготовки реферату – глибоке вивчення літератури і досвіду роботи за обраною темою, узагальнення результатів цього вивчення формулювання самостійних висновків. Щоб повноцінно виконувати зазначені функції, реферат має відповідати певним вимогам, таких як: повнота, об'єктивність, змістовність, стислість, зрозумілість. Це передбачає, повне відображення змісту документа, у разі необхідності передати позицію автора. Виклад матеріалу реферату повинен бути лаконічним, не подавати зайвої інформації, загальновідомих положень, має бути зрозумілою логіка викладу матеріалу автором, до того ж мова тексту реферату має бути доступною користувачам.

Автором при написанні реферату мають бути продемонстровані такі **навички і вміння**:

- пошук, вивчення необхідної наукової літератури та стану розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній літературі, дослідженнях;

- аналіз тієї чи іншої проблеми на конкретному об'єкті (наприклад, сфера зайнятості);

- логічне викладення своїх думок, їх аргументація та узагальнення;

- правильне оформлення науково-довідкового матеріалу.

В залежності від змістовних і формальних характеристик, від цілей і адресної направленості реферати поділяються на **інформативні та індикативні**. Слід наголосити, що два реферати одного й того ж первинного документу можуть отримувати різну цільову направленість і відрізнятися за формою викладення інформації. Хоча кожен з них виконує усі основні функції, притаманні реферату, проявляються вони по-різному. Для одних рефератів домінуючою властивістю є інформативність, змістовність, для інших – описовість, індикативність.

Інформативні реферати подають в узагальненому вигляді первинне джерело – усі відображені у документі положення, які ілюструють наявну у ньому інформацію, відомості й аргументи.

Індикативний реферат, на відміну від інформативного, лише вказує на основні аспекти змісту первинного документу. Він характеризує зміст, інформаційне наповнення первинного документу. У ньому називаються лише такі змістові аспекти, які заслуговують реферування, тобто містять нові корисні відомості. Реферат дає характеристику ступеня їх розробленості, новизни, корисності, повноти висвітлення у першоджерелі. Реферати можуть містити інформацію, що стосується одного першоджерела (усього або його частини) або декількох. Це дозволяє виокремити **монографічні й оглядові** реферати.

Оглядові реферати складаються на основі декількох джерел літератури за однією темою. *Монографічні реферати*, на відміну від оглядових, пишуться на основі одного наукового джерела за заданою темою. Реферати також можна поділити за орієнтованістю на користувача інформації: **спеціалізовані** (цільові) та **загальні**. *Загальні реферати* призначені для широкого кола читачів. *Спеціалізовані (цільові) реферати* орієнтовані на вузьку спеціальну групу певної сфери діяльності. За характером викладення матеріалу реферати поділяються на **продуктивні** та **репродуктивні**. *Продуктивні реферати* передбачають критичний аналіз матеріалу, що вивчається, осмислення отриманої інформації та відображення думки автора. *Репродуктивні реферати* лише відтворюють зміст

першоджерела, без додаткового стороннього аналізу та відображення точки зору автора.

Під час вивчення курсу «Англійська мова за професійним спрямуванням» здобувач має підготувати оглядовий реферат з проблеми наукового дослідження, використовуючи автентичну фахову літературу (це може бути частина монографії або набір статей).

Рекомендуємо такий порядок роботи над рефератом:

1. Ознайомлювальне читання всього тексту. При цьому слід намагатися з'ясувати всі його положення. Можна робити переклад всього документу, якщо він не дуже великий за об'ємом. Надалі можна робити письмовий переклад найскладніших та найважчих для розуміння місць оригіналу.

2. Знайомство з графіками й таблицями, що дозволяє уточнити незрозуміле при читанні тексту.

3. Складання плану первинного документа.

4. Пошук додаткових даних, необхідних для реферату.

5. Виділення в тексті оригіналу абзаців, які містять найважливішу інформацію.

6. Вивчення (вдумливе, детальне) усього тексту з акцентуванням уваги на абзацах, що несуть важливу інформацію.

7. Лексико-граматичний аналіз незрозумілих речень, що за попередніми даними містять цікаву інформацію.

8. Складання плану реферату. При складанні плану необхідно ретельно порівняти, згрупувати й пронумерувати параграфи первинного документа відносно загального замислу реферату.

9. Скорочення всієї несуттєвої інформації.

10. Узагальнення інформації, яка залишилася після скорочення.

11. Фіксування узагальненої інформації у формі реферату.

Робота над планом.

Складання плану реферату необхідно розпочати ще на етапі вивчення літератури. План – це точний і короткий перелік положень у тому порядку, в якому вони розташовуватимуться в рефераті під час розкриття теми. Чернетка плану під час роботи доповнюватиметься і змінюватиметься.

Вступ обсягом 1-2 сторінки – важлива частина реферату. У ньому обґрунтовують актуальність обраної теми, оцінюють стан дослідження наукової проблеми, формулюють мету і визначають завдання реферату, дають короткий загальний огляд наявної літератури і використаних джерел. Оцінюючи стан дослідження наукової проблеми, треба коротко висвітлити ту низку відомих авторів наукових уявлень у науці. Можна запропонувати два варіанти формулювання мети:

- формулювання мети за допомогою дієслів: дослідити, вивчити, визначити, обґрунтувати, проаналізувати, систематизувати, висвітлити, розглянути, узагальнити тощо;

- формулювання мети за допомогою питань.

Завдання роботи – це конкретні етапи досягнення її мети. У короткому огляді літератури і джерел, з якими автор працював, треба оцінити їхню корисність, доступність, висловити своє ставлення до їхнього змісту.

Основна частина.

За змістом реферат може бути аналітичним оглядом історії вивчення питання (що нового внесено тим чи іншим дослідником) або сучасного її стану, критичним аналізом наукової дискусії (зіставлення різних підходів до вирішення наукової проблеми).

Зміст реферату має відповідати його темі, меті і завданням. всі передбачені планом питання розглядаються поступово, дається обґрунтування, пояснюються основні положення, підкріплюючись конкретними прикладами і фактами. Думки слід формувати чітко, просто та правильно. Текст повинен мати логічну структуру. У рефераті треба висловлювати своє ставлення до того, що викладається. Всі міркування потрібно аргументувати. Варто прагнути, щоб виклад матеріалу був виразним і літературно грамотним, уникати повторень.

До того ж необхідно дотримуватися таких загальних правил:

- у наукових текстах не рекомендується вести мову від першої особи однини (судження краще висловлювати в безособовій формі);

- при згадуванні в тексті прізвища обов'язково перед ним ставити ініціали;

- кожний розділ (пункт) починати з нової сторінки;
 - при викладі різних поглядів і наукових положень, цитат, витягів з літератури, необхідно покликатися на використане джерело. Висновки – самостійна частина реферату, в якій не слід просто переказувати зміст роботи. Обсяг висновків – 1-2 сторінки. У них потрібно висвітлити такі аспекти:
 - оцінити ступінь досягнення мети і виконання завдань роботи;
 - перерахувати і стисло охарактеризувати відомі наукові підходи досліджених проблеми, а також виділити нові аспекти, дискусійні питання, що потребують подальшого вивчення;
 - визначити, що є цінним у реферованих роботах, що вимагає додаткового аналізу й уточнення, а що викликає сумніви.
- Зразок титульної сторінки реферату розміщений у дод.1 (с.)

Написання доповіді про наукове дослідження здобувача

У доповіді про наукове дослідження здобувач має відобразити актуальність та новизну дослідження, визначити об'єкт та предмет дослідження, сформулювати мету та завдання, описати методи дослідження та їх застосування, визначити сферу впровадження. Нижче додаємо зразок доповіді.

Report about scientific work

The theme of the thesis is "SOURCE MATERIAL IN BREEDING NAKED OATS". My scientific supervisor is Prof. T.I. Goptsyj.

Today the special attention is paid to rational nutrition, the basic concept of which is to preserve health and increase the human life duration. In connection with it, the attention to oats without a coat has increased, although 10–15 years ago this crop was not considered as promising one for production.

World scientific practice has accumulated enough information about the directions of the naked oats use for food and feed purposes in medicine, pharmacy and cosmetology. Oats products according to chemical composition are not inferior to buckwheats and prevail wheat and barley.

In Ukraine, oats have been a traditional grain crop for many centuries. But for most agrarians, oats do not have a significant market value as an agricultural crop. A factor restricting the use of oats, first of all is high coat content. In its turn, when the coat is separated there are a lot of waste, products which causes a reduction in the economic efficiency of production.

Actuality. There is a need to introduce new breed species of oats into production that would ensure not only its yield increase, but also obtain quality, ecologically safe grain, including suitable one for the production of children and dietary nutrition. To solve this problem, oats may play a significant role.

Naked oats are a crop of the future with a great potential, which is still being studied, so the development of oats varieties is one of the promising breeding areas in the world. So, the evaluation of the source

and selection material as to the complex of economic and valuable features is of a great importance.

The analysis of scientific data shows that the study of naked oats is not widely spread in Ukraine. Thus, the study of the features in the existing source material and the development of new, adapted to the environment, becomes an efficient and fast process, which is important for selection and scientific programs of different directions and is the basis for research according to the topic of thesis.

The purpose and tasks of the work. The main purpose of the research is to study the collection of naked oats and to determine the breeding value of the gene fund under study, to single out sources of economic valuable traits and to develop new source materials on their basis. Nowadays, this area of collection studying is the most promising.

In this regard, the following tasks were set:

1. To single out the sources of economic-valuable traits and to develop a new source material on their basis.

2. To ascertain the intraspecific diversity of naked oats on the basis of morphological traits.

3. To determine the effective method of selecting parental forms for hybridization of different species, to find valuable samples of naked oats according to economic valuable traits for their use in breeding programs.

4. To develop, evaluate and single out perspective hybrid forms to obtain naked oats varieties.

The main source of new oats varieties creation in our country is the collection of the National Center for Plant Genetic Resources in Ukraine, which is located on the territory of the Plant Growing Institute named after Yuriev. It presents the varietal and botanical diversity of crop.

The object of the study is 19 naked oats samples of foreign and home * breeding, their economic-valuable features, the level of cross-breeding.

The subject of the research is to ascertain the best naked oats varieties for the selection process.

Research methods. Field ones: hybridization – to determine the characteristics of crossing the varieties from different ecological and geographical groups, the viability of F1 hybrids; laboratory-field ones: measuring-weight, biometric for determination of biometric indices in source forms and hybrids; mathematical-static ones.

Scientific novelty. The world production oats processing industry shows a tendency to leave traditional coat varieties and reorientate to new, high-yielding naked seed varieties. This crop is a new one for Ukraine. Due to its properties, it has the prospect of widespread use both in feeding animals and in human nutrition. The crop has significance which has not been valued yet for the market opportunities that are directly related to world trends, which concern the changing views of the humanity on a healthy lifestyle and the development of organic agriculture.

Зразок залікового тесту з граматики, лексики і читання

При підготовці до виконання тесту необхідно звернути увагу на наступні граматичні моменти та особливості словотворення:

Іменник. Однина та множина. Присвійний відмінок. Іменник в ролі препозитивного означення.

Артикль. Вживання означеного і неозначеного артикля. Відсутність артикля

Прикметник. Ступені порівняння

Займенник Вживання особових, вказівних, присвійних, неозначених і питальних займенників

Числівник. Кількісні та порядкові числівники.

Дієслово. Дійсний, умовний і наказовий способи. Часи дієслова у активному та пасивному стані. Теперішній, минулий та майбутній простий, тривалий, завершений і завершений тривалий час. Узгодження часів.

Модальні дієслова та їх еквіваленти.

Безособові форми дієслова. Інфінітив, форми, функції в реченні, об'єктний та суб'єктний звороти.

Дієприкметник, форми, функції в реченні, незалежний дієприкметниковий зворот.

Герундій, форми, функції в реченні.

Прислівник.

Прийменник.

Сполучник.

Порядок слів у реченні. Типи речень. Головні та другорядні члени речення.

Типи питальних речень: загальне, альтернативне, розділове, спеціальне.

Спонукальні речення.

Складносурядне та складнопідрядне речення

Непряма мова.

Особливості словотворення в англійській мові: суфіксація та префіксація, словоскладення, конверсія при утворенні с.г. термінів.

TEST

I. Choose the correct form of the pronouns:

1. I went (my/mine) way and she went (her/hers).
2. His nature was harder than (her/hers).
3. He left (her/hers) with (their/theirs) child.
4. She put (her/hers) hand in the pocket.
5. This book is (my/mine). There is (my/mine) name on it.
6. John studies English with (we/us).
7. She is waiting for (he/him) in the reading room.
8. (I/me) am looking at him.

II. Use the appropriate form of the adjective given in brackets

1. It was a fine house, (big) than mine.
2. It was one of the (happy) afternoons he had ever spent there.
3. The blood pressure became (bad).
4. Our lives, our family, our children are (important) than your work.
5. Who is the (old) in your class?
6. It is the (long) river in the region.
7. My bag is (heavy) than yours.
8. The 22nd of December is the (short) day of the year.

III. Choose between Present Indefinite and Present Continuous.

1. Moral standards (decline/are declining) nowadays.
2. Jane always (has/is having) a bath in the evening.
3. Don't make any noise. He (sleeps/is sleeping).
4. My sister (tries/is trying) the dress on in the shop now.
5. They (write/ are writing) a composition now.
6. He usually (stays/ is staying) at the hotel in this city.

IV. Choose between Past Indefinite and Present Perfect

1. The rain (stopped/ has stopped) and the sun is shining in the sky again.
2. My friend knows so much because he (travelled/has travelled) a lot of.

3. I never (met/ have met) our teacher here.
4. The weather (changed/has changed), and we can go for a walk.
5. My parents (worked/have worked) in that bank last year.
6. He (passed/has passed) his final exams well last summer.

V. Put verbs in the appropriate tense form in Active Voice.

1. I never (to live) in Washington.
2. He (to watch) TV when I phoned him.
3. I (to see) Ann at the party. She (to wear) a beautiful dress.
4. They always (to take) their exams in June.
5. He (to be) at this pub several times.
6. It (to take) me half an hour to prepare breakfast.
7. This time next week he (to fly) to South Africa.
8. At 6 o'clock on Friday they (to sing) a new song.
9. By the end of the month they (to move) into a new flat.
10. The match (to finish) by 6 o'clock yesterday.

VI. Change the following sentences into Passive Voice.

1. They will analyze all the data in their work.
2. The secretary always brings the mail.
3. The tourist asked the guide a lot of questions about the history of London.
4. I have bought this dress at the supermarket.
5. She was writing a composition the whole lesson.
6. My sister has already passed her exam in Chemistry.
7. They were reading the last issue of the journal "Economist" yesterday
at 8 o'clock.
8. The policeman has shown the way to the station.

VII. Insert the necessary modal verb or its equivalent:

1. Pete.... be at the University now. They have a meeting today.
2. She meet you at the station today.
3. We ... go home before it gets dark.
4. He be angry with you.

5. He ... drive a tractor well.
6. He...finish his work next week.
7. My sister... swim very well when she was young.
8. He ... to go there tomorrow.
9. The bus... to arrive at 6 o'clock yesterday.

VIII. Rewrite the following sentences in Past tenses. Observe the Sequence of tenses.

1. She says she is reading a book.
2. He is sure that Ann and Lena will be excellent students.
3. She says they she has just met my mother in the shop.
4. He says they were friends at school.
5. He says he translates texts well.
6. The teacher asks if Pete is ready to write a test.

IX. Insert the appropriate preposition in the following sentences:

Almost every nation has a reputation (1) some kind. The English are a nation of stay-at-homes. There is no place like home. The Englishman says "My house is my castle" because he doesn't wish his doings to be overlooked (2) his neighbours. It is true that English people prefer small houses, built (3) one family. The fire is the focus of the English Home. The fireplace is the natural centre of interest in the room. They like to sit (4) the fire and watch the dancing flames, exchanging the day's experience. (5) many houses you will still see fireplaces, sometimes with columns on each side and a shelf above it on which there is often a clock or a mirror or photos. The love of gardens is deep-rooted in the British people. Most men's conversations are about gardens. It may be a discussion of the best methods (6) growing cucumbers, a talk about the plot which differs from all the others. Britain is a nation of animal lovers. They have about five million dogs, almost as many cats, 3 million parrots and other cage birds, aquarium fish - and 1 million exotic pets such as reptiles. In Britain they have special dog shops selling food, clothes and other things (7) dogs. There are special animal hotels at the airports. The

English people believe that they are the only nation (8) the earth that is really kind to its animals.

X. Read the text and choose the appropriate option of the answer.

As trees grow old they add a new ring for each year; this discovery, it seems, was first made by Leonardo da Vinci, the famous Italian painter and scientist. It took a long time, however, before the serious study of tree rings started; this was done in Arizona by Andrew Ellicott Douglas.

Douglas developed a simple technique for dating trees called cross-dating and for a period of over 20 years continued the study of tree rings. He spent much of his time in logging camps near Flagstaff.

The Douglas method has been used by many scientists. Some of them used it to examine logs in Indian pueblo ruins; they were able to date the buildings right back to the tenth century. Others used it to date the world's oldest living trees, the bristlecone pines.

1. What can be inferred from the first paragraph?
 - (A) Leonardo made many discoveries.
 - (B) Leonardo was famous as a painter.
 - (C) Leonardo was interested in the aging process.
 - (D) Leonardo became famous because of his tree ring discovery.
2. What also can be inferred from the first paragraph?
 - (A) Leonardo started the serious study of tree rings.
 - (B) Leonardo's discovery was not developed for many years.
 - (C) Tree rings were studied in Arizona for a long time after Leonardo.
 - (D) Douglas was a famous Arizona scientist.
3. What can be inferred from the second paragraph?
 - (A) The term cross-dating was invented by Douglas.
 - (B) An uncomplicated method of tree dating was discovered by Douglas.
 - (C) It took Douglas 20 years to develop a tree-dating technique.
 - (D) The technique of cross-dating was developed near Flagstaff.
4. What also can be inferred from the second paragraph?

- (A) Logging camps are good places for studying tree rings.
 - (B) Douglas spent 20 years near Flagstaff.
 - (C) Douglas spent most of his life studying tree rings.
 - (D) There are courses for studying tree rings near Flagstaff.
5. What can be inferred from the last paragraph?
- (A) The Douglas method has been used since the 10th century.
 - (B) Indians used the Douglas method to examine logs.
 - (C) The earliest known trees can be dated by the Douglas method.
 - (D) Indians used bristlecone pines to construct their buildings.
6. What also can be inferred from the last paragraph?
- (A) American Indians lived in the region investigated nearly a thousand years ago
 - (B) The Douglas method can be used to date all 10th century ruins.
 - (C) Scientists dated the bristlecone pine to the tenth century.
 - (D) The Indian pueblo ruins were not as old as the bristlecone pines.

Список використаної та рекомендованої літератури

1. Бахов, І. С. English for Post Graduate Students. Англійська мова для аспірантів та здобувачів : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ І.С. Бахов.— К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 276 с.
2. Бондар Т.І. Англійська мова для аспірантів та наукових співробітників: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т.І. Бондар, З.Ф. Кириченко та ін. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
3. Герман Л.В., Шастало В.О. Англійська мова: практикум для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти/ Л.В. Герман, В.О. Шастало / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: ХНАУ, 2019. – 157 с.
4. Герман Л.В., Шульга І.В., Макарьська Є.Г. Ділова англійська мова: практикум / Л.В. Герман, І.В. Шульга, Є.Г. Макарьська. – Харків: ХНАУ, 2018. – 52 с.
5. Герман Л.В. Ділова англійська мова: посібник для студентів магістрантів агрономічного факультету/ Л.В. Герман, В.О. Турченко / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ, 2014. – 145с.
6. Денисюк Н.Р. Навчально-довідковий посібник з англійської мови для аспірантів/ Н.Р. Денисюк, В.Б. Кухарська/Терн. нац. тех. ун-т ім. І.Пулюя. – Тернопіль: ТНТУ, 2016. – 124 с.
7. Жук Л.Я. Academic and professional Communication / Л.Я. Жук, Є.С. Ємельянова, О.Л. Ільєнко / – Харків: Міськдрук, 2011. – 268 с.
8. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства: підручник для ВНЗ / І.В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.
9. Чорна В.Л. Ділова англійська мова: посібник для студентів-магістрантів агрономічного факультету/ В.Л. Чорна, О.В. Логінова / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ, 2015. – 78с.
10. Khachaturova M.F. English for Business Contacts / М.Ф. Хачатурова. – Київ: издательство «Аконит», 1997. – 265 с.

Додатки

ДОДАТОК 1

Зразок оформлення титульної сторінки реферату

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва**

Кафедра мовних дисциплін

РЕФЕРАТ

**з прочитаної англійською мовою літератури з (назва
спеціальності, шифр)**

на тему: « _____ »

здобувача кафедри (назва), факультету (назва)
(прізвище, ім'я та по батькові)

Науковий керівник
доктор _____ наук, професор
(прізвище, ім'я та по батькові)
/підпис/

Викладач англійської мови
кандидат _____ наук, доцент
(прізвище, ім'я та по батькові)
/підпис/

Харків – 2020

ДОДАТОК 2

Measures of Weight – Міри ваги

Слово	Скорочення	Переклад
gram	g	грам
pound	lb	фунт
kilogram	kg	кілограм
tonne	t	тонна
ounce	oz	унція

Measures of Length – Лінійні міри

Слово	Скорочення	Переклад
inch	in	дюйм
millimetre	mm	міліметр
foot	ft	фут
centimetre	cm	сантиметр
yard	yd	ярд
metre	m	метр
mile	mi	миля

Measures of Capacity, Liquid – Міри ємності рідких тіл

Слово	Скорочення	Переклад
litre	l	літр
pint	pt	пінта
gallon	gal	галон

Thermometer Scale - Шкала температур

Fahrenheit to Centigrade (Celsius)

$$C^{\circ} = 5/9 (F^{\circ} - 32)$$

Centigrade (Celsius) to Fahrenheit

$$F^{\circ} = 9/5 (C^{\circ} + 32)$$

ЗМІСТ

Вступ	3
Специфіка англійського наукового стилю	6
Особливості перекладу с.-г. наукового тексту	10
Реферування автентичних джерел з фаху та написання реферату	15
Анотування україномовної наукової статті	19
Написання доповіді про наукове дослідження здобувача ...	24
Зразок залікового тесту з граматики, лексики і читання ...	27
Список використаної та рекомендованої літератури	33
Додатки.....	35
Зміст	38